

Kuru darba periodu izmantot vidējās izpeļņas aprēķinam?

Andis Burkevics, ZAB "SORAINEN", Darba tiesību prakses vadītājs, zvērināts advokāts

<https://ifinances.lv/raksti/darbinieki/videja-izpelna/kuru-darba-periodu-izmantot-videjas-izpelnas-aprekinam/17498>

Darbiniekam jāsamaksā atvaļinājuma kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu par laika periodu no 2014. gada 11. decembra līdz 2020. gada 24. jūlijam. Atvaļinājuma kompensācijai rēķināju vidējo izpeļņu par pēdējiem sešiem nostrādātajiem mēnešiem (no 2020. gada janvāra līdz jūnijam), bet vadība apgalvo, ka tā nav pareizi un vidējā izpeļņa jārēķina, ņemot vērā katram periodam citus sešus mēnešus. Piemēram, periodam no 2014. gada 11. decembra līdz 2015. gada 10. decembrim vidējā izpeļņa tiks rēķināta no 2015. gada jūnija līdz novembrim utt.

Pētot [Darba likumu](#) (DL), domāju, ka tas nav pareizi, jo nevienā DL pantā nav teikts, ka vidējā izpeļņa būtu jārēķina, ņemot vērā vidējo izpeļņu par iepriekšējiem gadiem. Ja darbinieks neietu prom no darba, bet turpinātu izmantot atvaļinājumu, tad taču atvaļinājuma naudu viņam rēķinātu pēc pēdējiem sešiem mēnešiem, nevis atkāptos kaut kad pagātnē. Kā pareizi jārēķina atvaļinājuma kompensācija?

DL tiešām neparedz nekādus izņēmumus vidējās izpeļņas aprēķināšanas kārtībā atkarībā no tā, cik senā pagātnē uzkrātais neizmantotais atvaļinājumu darbiniekam, izbeidzot darba attiecības, būtu kompensējams. Tas ir, saskaņā ar DL pilnīgi visos gadījumos, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, būtu jāņem vērā tikai pašreizējā vidējā izpeļņa. Būtībā DL arī nevarētu paredzēt īpašu regulējumu, kā būtu aprēķināma kompensācija par darbinieka gadiem uzkrātajām atvaļinājuma dienām, jo šādas situācijas izveidošanos likums vispār nepieļauj. Saskaņā ar DL [149. panta](#) 3. daļu uz nākamo gadu pieļaujams pārcelt tikai līdz divām nedēļām attiecīgajā gadā neizmantotā ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma.

Tomēr DL regulējuma piemērošanā korekcijas ieviesusi tiesu prakse (precīzāk, tās interpretācija), izšķirot strīdus par izmaksājamās kompensācijas apmēru par gadiem ilgi neizmantotu ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu. Tāpēc, iespējams, vadības viedoklis par to, kā aprēķināma kompensācija par pirms vairākiem gadiem uzkrātu un neizmantotu ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, ir pamatots ar atziņām, kas paustas Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 6. februāra spriedumā lietā [SKC-340/2019](#).

Iepriekš minētajā lietā darbinieks, cita starpā, lūdza piedzīt no sava bijušā darba devēja kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu par diviem gadiem 793 eiro apmērā. Viņš nebija izmantojis atvaļinājumu laikā no 2014. gada 1. decembra līdz 2015. gada 1. decembrim un no 2016. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 1. janvārim. Darba attiecības bija beigušās 2017. gada 19. janvārī, kad minimālā mēneša darba alga bija 380 eiro. Prasības pieteikumā kompensācijas apmērs bija aprēķināts, ņemot vērā darbinieka vidējo darba algu 396,50 eiro mēnesī. Tomēr darbinieks kasācijas sūdzībā šo aprēķinu bija apstrīdējis, norādot, ka, aprēķinot atvaļinājuma kompensāciju, tiesai bija jāizmanto minimālā mēneša darba alga, kas ir spēkā no 2018. gada 1. janvāra, proti, 430 eiro, jo tā ir lielāka par tiesas aprēķinā izmantoto vidējo izpeļņu.

Senāts spriedumā paskaidroja: “Atbildot uz prasītāja kasācijas sūdzības argumentu, ka, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, tiesai bija jāvadās no minimālās mēneša darba algas, kas ir spēkā no 2018. gada 1. janvāra, t.i., 430 eiro, Senāts norāda, ka tas ir nepamatots, jo, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, izmantojama tā darbiniekam noteiktā darba alga, kas bija laikā, kad kārtējais atvaļinājums viņam bija jāpiešķir.” Citiem vārdiem sakot, Senāts uzsvēra to, ka nekādos aprēķinos saistībā ar darba attiecībām, kas beidzās pirms minimālās algas paaugstināšanas 2018. gada 1. janvārī, nav jāņem vērā šī paaugstinātā minimālā alga.

Tomēr zemāku instanču tiesu praksē (skat., piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 5. aprīļa spriedumu lietā C29245418 (stājies spēkā), Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019. gada 14. novembra spriedumu lietā C30516617 (stājies spēkā, šobrīd nav publiski pieejams)) šī Senāta paustā atziņa tiek izmantota, risinot arī citus strīdus par sen uzkrātu un neizmantotu atvaļinājumu kompensācijas izmaksu. Tātad, abstrahējoties no konkrētās lietas apstākļiem, uzskatāms, ka visos gadījumos, kad aprēķināma kompensācija par sen uzkrātu un neizmantotu atvaļinājumu, piemēram, par 2014. gadu, izmantojama attiecīgajā laika periodā darbiniekam noteiktā alga (tātad šajā gadījumā – 2014. gada alga).

Tāpēc, domājams, ka tiesiskās noteiktības un vienveidīgas tiesu prakses veicināšanai, kādā no turpmākajiem tiesas spriedumiem būtu nepieciešams izvērstāks pamatojums, ja tiesas turpinās uzskatīt, ka, kompensējot sen uzkrātu un neizmantotu atvaļinājumu, būtu pieļaujama atkāpe no DL vispārējā regulējuma par vidējās izpeļņas aprēķināšanu. It īpaši tāpēc, ka vairumā gadījumu šāda atkāpe būs darbiniekam kā vājākajai darba līguma pusei nelabvēlīga, jo parasti darba attiecību gaitā darbinieka darba samaksa tiek palielināta, kas, saglabājoties līdzšinējai interpretācijai, netiktu ņemts vērā.

Atbildot uz uzdoto jautājumu un ņemot vērā šobrīd pastāvošo tiesu praksi, darba attiecību izbeigšanas gadījumā, aprēķinot kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu, piemēram, par 2014. gadā uzkrātu atvaļinājumu, varētu tikt ņemta vērā vidējā izpeļņa, kāda tā bija 2014. gadā. Tomēr tiesu prakse šajā jomā vēl nebūtu uzskatāma par stabilu. Tāpat, darbiniekam sūdzoties Valsts darba inspekcijā, darba devējs var tikt saukts pie administratīvās atbildības par nepareizi aprēķinātu kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu.

Ja tiesu prakse nostiprinās tajā virzienā, ka darba attiecību izbeigšanas gadījumā, neskatoties uz DL [75. panta](#) noteikumiem, rēķinot kompensāciju par "vecu" atvaļinājumu, jāņem vērā "vecās" algas un vidējās izpeļņas, tādu pašu aprēķina principu nebūtu pamata neizmantot arī tad, ja darbinieks 2020. gadā, neizbeidzot darba attiecības, izmanto vēl 2014. gadā uzkrātās atvaļinājuma dienas.